

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

РОССИХІНА ГАЛИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 347.73

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ
ПУБЛІЧНУ ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант

– доктор юридичних наук, професор **Кучерявенко Микола Петрович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри фінансового права, академік Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Латковська Тамара Анатоліївна**, Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри адміністративного та фінансового права;

– доктор юридичних наук, доцент **Ніщимна Світлана Олексіївна**, Чернігівський національний технологічний університет, завідувач кафедри правового регулювання економіки;

– доктор юридичних наук, професор **Солдатенко Оксана Володимирівна**, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана», професор кафедри конституційного та адміністративного права.

Захист відбудеться «02» липня 2015 р. о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий «28» травня 2015 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення України як самостійної незалежної держави вимагає невідкладного вирішення важливіших соціальних проблем за умови неухильного дотримання норм сучасного національного і міжнародного права. Насамперед це стосується вдосконалення суспільних відносин у сфері державного управління і здійснення державницьких повноважень, пошуку шляхів запобігання соціальним конфліктам і їх вирішення за допомогою правових засобів. У національному правовому просторі існує велика кількість норм, що встановлюють спеціальний порядок ухвалення фінансових нормативно-правових актів, визначають засоби формування бюджетів, джерела їх наповнення, цільовий розподіл та використання. З огляду на це найбільш важливим завданням є чітке визначення форм і меж фінансової компетенції органів державної влади і уповноважених державою публічних і приватних суб'єктів у сфері контролю за дотриманням фінансового законодавства і притягнення до відповідальності суб'єктів, які це законодавство порушують.

Саме гармонізація існуючих правових норм у сфері державної влади, усунення юридичних колізій, дотримання міжнародних правових стандартів, узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення несуперечливості законодавства, є запорукою ефективного функціонування державних органів і органів місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що застосування загальних норм права достатньо повно досліджено у загальній теорії права і займає одне з центральних місць сучасної юридичної науки, проте спеціальний теоретичний аналіз застосування норм фінансового права зустрічається нечасто. До того ж науковці демонструють принципово різне тлумачення сутності застосування цього виду правових норм.

На жаль, у сучасній юридичній науці не існує єдності в розумінні стадій процесу застосування норм фінансового права, актів застосування в цій сфері. При цьому, поза увагою залишаються механізми реалізації норм фінансового права, специфіка проявів правового нігілізму у фінансовій сфері тощо. Немало дискусійних питань виникають і в сфері застосування різних фінансово-правових актів. Саме тому неправильне застосування норм фінансового законодавства не може дати державі та суспільству необхідного соціального ефекту. Отже, усі ці аспекти складної проблеми щодо застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність, свідчать про важливість та актуальність даної наукової праці.

Комплексне дослідження застосування норм фінансового права започатковано у роботах таких вчених, як Д. В. Вінницький, Л. К. Воронова, С. В. Запольський, О. М. Козирін, І. Є. Криницький, В. Є. Кузнеченкова, М. П. Кучерявенко, Т. А. Латковська, А. А. Нечай, С. О. Ніщімна, П. С. Пацурківський, Г. В. Петрова, Н. Ю. Пришва, М. Б. Разгільдієва, Ю. А. Ровинський, Л. А. Савченко, К. А. Сасов, Н. А. Саттарова, Е. Д. Соколова,

О. В. Солдатенко, Н. І. Хімичева, О. І. Худяков, С. Д. Ципкін, А. О. Якушев та ін.

Найбільш важливими в науковому плані під час роботи над дисертацією стали теоретичні висновки фахівців у галузі теорії права та інших правових наук, що мають вагоме значення для розкриття теми дисертації, а саме: С. С. Алексєєва, М. Й. Байтіна, Д. М. Бахраха, С. І. Вільнянського, В. М. Горшенєва, Ф. А. Григор'єва, І. Я. Дюрягіна, В. П. Казимирчука, В. М. Карташова, Д. А. Керимова, А. П. Коренева, С. Ф. Кечек'яна, О. О. Кутафіна, В. В. Лазарева, М. М. Марченка, П. О. Недбайла, В. С. Нерсєсянца, А. С. Піголкіна, О. Ф. Скакун, Ю. М. Старилова, А. О. Тилле, Ю. О. Тихомирова, Р. Й. Халфіної, О. Ф. Черданцева, М. Д. Шаргородського, Л. С. Явича та ін. Низка власне авторських положень спирається на висновки класиків російської юриспруденції, які працювали на межі ХІХ-ХХ ст.: Е. Н. Берендтса, С. І. Іловайського, О. О. Ісаєва, М. М. Коркунова, В. О. Лебедева, Ф. Нитті, І. Х. Озерова, Г. Ф. Шершенєвича, І. І. Янжула та інших знаних вчених.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільових комплексних програм «Теоретичні проблеми розвитку державотворчих процесів та правової системи України» (номер державної реєстрації 0111U000969) та «Проблеми правового забезпечення справляння податків та зборів в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000965).

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні вченої ради Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (протокол № 1 від 07.09.2012 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою цієї дисертаційної роботи є комплексна розробка положень стосовно застосування норм, що регулюють публічну фінансову діяльність, та підготовка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного фінансового законодавства.

Відповідно до поставленої мети в процесі роботи над дисертацією вирішувалися такі основні завдання:

- розкрити сутність та значення норм фінансового права, удосконалити поняття «норма фінансового права»;
- визначити та охарактеризувати загальні і специфічні ознаки норм фінансового права;
- з'ясувати особливості структури фінансово-правових норм;
- розкрити зміст механізму фінансово-правового регулювання;
- встановити основні аспекти впливу якості фінансового законодавства на ефективність його застосування;
- внести уточнення в наукове уявлення про норми фінансового права та обґрунтувати

правову політику в сфері їх застосування з метою підвищення її ефективності;

- визначити зміст і концептуально обґрунтувати форми застосування норм фінансового права;
- відокремити та охарактеризувати комплекси правозастосовних дій, що формують зміст основних стадій процесу застосування норм фінансового права;
- інтерпретувати з огляду його природи та сутнісних ознак поняття «акт застосування норм фінансового права» і розробити його теоретичну модель;
- визначити основні критерії для класифікації актів застосування норм фінансового права;
- розкрити особливості реалізації норм фінансового права;
- розробити й обґрунтувати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення практики застосування фінансового законодавства.

Об'єктом дослідження виступає сукупність суспільних відносин, що виникають при правовому регулюванні публічної фінансової діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні проблеми застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність прийомів і методів наукового пізнання, а саме: діалектичного, історичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, методу системного аналізу й синтезу та ін. При здійсненні дослідження основним став діалектичний метод, за допомогою якого з'ясовано сутність досліджуваних явищ у єдності їх матеріального змісту та юридичної форми (розділ 1). Системно-структурний метод дозволив розкрити та розглянути формальний і юридичний зміст механізму фінансово-правового регулювання (п.п.1.2.1), зміст сучасної фінансової політики, яка реалізується в правозастосовній діяльності (п.п.1.2.1), а також обов'язковість і послідовність стадій процесу застосування норм фінансового права (п.п. 2.1.1). Аналіз правового регулювання фінансових відносин в Україні у порівнянні його з іноземним (п.п.1.2.2) здійснено на основі порівняльно-правового методу. Історичний метод використано при вивченні еволюції наукових поглядів щодо визначення поняття норми права та норми фінансового права, актів застосування норм фінансового права, а також стосовно розвитку фінансового законодавства (п. 1.1.1, 1.1.2, 2.1.2, 2.2.1).

За допомогою методу інтегрального аналізу узагальнено результати досліджень, проведених ученими щодо позначених проблем (п.п.1.1.2, 1.2.1, 1.2.3, 1.3.1, 1.3.2, 2.1.12.2.2). Формально-юридичний метод застосовано при аналізі нормативно-правових джерел дослідження, що дозволило виявити недоліки чинного законодавства та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення (п.п. 2.1.2). Широко використовуються загальнологічні методи і прийоми: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія. Усі ці загальнонаукові і

спеціальні методи комплексно використовувалися для повного і всебічного дослідження проблем застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність.

Теоретичні висновки дисертації ґрунтуються на наукових напрацюваннях загальної теорії держави та права, фінансового, адміністративного, конституційного, кримінального, цивільного права та інших галузевих юридичних наук. Законодавчу базу дослідження становили Конституція України, закони України, Податковий кодекс України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, рішення Конституційного Суду України, акти органів судової влади та інших державних органів загальної та спеціальної фінансової компетенції.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація являє собою перше у вітчизняній фінансово-правовій науці комплексне монографічне дослідження, в якому розглянуто теоретичні та практичні проблеми застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність.

У результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано такі основні наукові результати, які мають наукову новизну та практичну значимість:

Уперше:

- виокремлено та розкрито специфічні особливості фінансово-правових норм, які підтверджують їх періодичний характер та характеризуються певними часовими обмеженнями і регулюють відносини протягом відповідного періоду;

- обґрунтовано необхідність та доцільність прийняття фінансового закону, в якому було б зосереджено загальнородові для фінансово-правового регулювання норми, через які були б сформовані засади підгалузевого чи інституційного регулювання. При цьому в такому акті мають бути поєднані два типи норм: а) ті, що закріплюють загальні поняття для будь-якого фінансово-правового інституту, і ті, які ще не мають законодавчого закріплення (публічні фінанси, фінансова діяльність і т.д.); б) ті, що, маючи однаковий зміст, застосовуються в споріднених фінансово-правових інститутах (чи підгалузях) в різному сенсі (податкові надходження – в бюджетному законодавстві, податки, збори (обов'язкові платежі) – в податковому законодавстві);

- аргументовано, що Податковий кодекс має включати Загальну частину (що об'єднує сукупність матеріальних та процесуальних норм, які мають узагальнюючий характер та відношення до кожного розділу Особливої частини) та Особливу частину (яка складається із більш вузьких сукупностей матеріальних та процесуальних норм, що регулюють справляння кожного окремого податку чи збору);

- доведено, що при формуванні Загальної частини Податкового кодексу доцільно поділити норми, які його складають, на два розділи: перший має охоплювати переважно

матеріальні приписи, що регулюють відносини виконання податкового обов'язку; другий – містити норми, що регулюють процес адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів);

- обґрунтовано, що розділ Податкового кодексу, яким регулюється адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів) має диференціювати норми на декілька інститутів: а) норми, що регулюють своєчасне та в повному обсязі виконання платниками податкового обов'язку; б) норми, які регулюють підстави та процедури здійснення податкового контролю; в) норми, що регулюють апеляційне адміністративне оскарження; г) норми, які регулюють погашення податкового боргу та реалізацію фінансово-правових санкцій за порушення податкового законодавства.

Удосконалено:

- характеристику стадій застосування норми фінансового права як динамічної, замкнутої сукупності, закріплених у фінансовому законодавстві і забезпечуючих логічно-функціональну послідовність правозастосовних дій, що спрямовані на досягнення матеріально-обумовленого результату, який відображає зміну режиму руху публічних коштів;

- визначення поняття «застосування норм фінансового права» як владної компетентної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, спрямованої на регулювання в установленому процесуальному порядку поведінки учасників фінансово-правових відносин шляхом винесення правозастосовного акта, який визначає індивідуально-правові наслідки;

- положення стосовно виділення таких самостійних стадій в процесі застосування норм фінансового права: а) порушення правозастосовного провадження; б) юридична оцінка обставин справи; в) винесення рішення та забезпечення акта застосування норм фінансового права;

- характеристику фінансово-правової кваліфікації як певного виду операції, яка дозволяє точно визначити правове становище суб'єктів фінансового права, фінансово-правовий акт, норму фінансового права, яка підлягає застосуванню, встановити відповідність суспільних відносин, які кваліфікуються, вимогам фінансового законодавства та передбачає дотримання в майбутньому всіх вимог фінансового законодавства тощо;

- положення щодо необхідності ефективного упорядкування суспільних відносин, що пов'язані з рухом публічних фондів, цілісною сукупністю елементів механізму фінансово-правового регулювання: фінансово-правових норм, фінансових правовідносин, актів тлумачення фінансово-правових норм, актів застосування фінансово-правових норм.

Набули подальшого розвитку положення про:

- підстави класифікації актів застосування норм фінансового права, які визначаються: а) метою та призначенням в механізмі фінансово-правового регулювання; б) суб'єктами прийняття; в) відображенням регулятивного чи охоронного призначення; г) ступенем відображення нормативного веління; д) формою зовнішнього вираження; е) терміном дії;

- необхідність наведення додаткових аргументів стосовно розмежування понять реалізації (передбачає втілення юридичних приписів у поведінці учасників відносин, їх практичній діяльності й дотримання заборон) та застосування фінансово-правових норм як однієї із форм реалізації;

- фактичний зміст правозастосовної діяльності, який поєднує як регулятивні форми її реалізації (направлення владним суб'єктом зобов'язаній особі вимоги щодо сплати певної суми коштів або виконання останньою своєчасно та в повному обсязі певних дій), так і охоронні (які передбачають застосування владного примусу у виді засобів забезпечення виконання обов'язків та притягнення до фінансової відповідальності);

- зміст фінансово-правового регулювання, який передбачає: а) упорядкування однорідних суспільних відносин, які охоплюють формування, розподіл та використання публічних коштів і контроль за цим; б) охорону прав та інтересів всіх учасників фінансово-правових відносин; в) стимулювання розвитку суспільних відносин, в яких заінтересовані всі учасники та які найбільш повно відображають ефективний та раціональний розвиток цієї сфери суспільних відносин;

- необхідність проведення єдиної фінансово-правової політики, закріпленої в нормах права та яка реалізується в правозастосовних діях; як таку слід розуміти відповідну стратегію держави у сфері застосування норм фінансового права, що виражена в системі владно-правових установок і політичних тенденцій;

- акт застосування норми фінансового права, що являє собою документально оформлене владне веління, виражене через формалізацію процедури реалізації законодавчо закріплених повноважень компетентного суб'єкта, на підставі якого уточнюється склад фінансово-правових відносин (відповідно до стадії руху публічних коштів), настають певні правові наслідки для їх учасників;

- характеристику певної комплексності нормативного регулювання процедур вирішення податкових спорів, коли до неї залучається суд, що передбачає застосування як норм податкового законодавства (Податковий кодекс України), так і норм адміністративного законодавства (Кодекс адміністративного судочинства України);

- твердження щодо недоцільності включення норм різних галузей права (цивільного, банківського, господарського тощо) до фінансових нормативно-правових актів (зокрема, до Податкового кодексу України);

- сутність фінансового правозастосування як організаційну державну владну діяльність, за допомогою якої упорядковується суспільне життя шляхом встановлення чітких начал взаємовідносин між різними суб'єктами фінансового права, вирішення певних питань саме компетентними органами стосовно певного об'єкта (публічних грошових коштів).

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження має як теоретичний, так і прикладний характер. Одержані висновки та пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальшого опрацювання проблем застосування норм фінансового права, зокрема, для розробки теоретико-методологічних та практичних проблем правового регулювання фінансових відносин; у сфері правотворчості – при підготовці пропозицій щодо внесення змін до чинного фінансового законодавства України з метою удосконалення правового регулювання відносин у сфері публічної фінансової діяльності, зокрема, для вдосконалення нормотворчої роботи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України та інших державних органів, які беруть участь у регулюванні публічних фінансів; у сфері практичної діяльності – при узагальненні практики реалізації фінансово-правових норм різними суб'єктами, а також проведенні науково-методичних семінарів із працівниками фінансових органів і платниками податків з проблем застосування фінансового та податкового законодавства; у навчальному процесі – під час викладання дисциплін «Фінансове право» та «Податкове право», а також при підготовці підручників і навчальних посібників із даних дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана на кафедрі фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, представлена і обговорена на її засіданнях, схвалена й рекомендована до захисту. Основні наукові положення й висновки дисертаційного дослідження, а також практичні рекомендації щодо вдосконалення фінансового законодавства України викладені дисертанткою у доповідях на наукових і науково-практичних конференціях та інших наукових заходах, зокрема на: Регіональній науково-практичній конференції «Регіональні проблеми боротьби з економічною злочинністю» (м. Донецьк, 19 травня 2004 р.); науковій конференції молодих учених та здобувачів «Сучасні проблеми юридичної науки: стан і перспективи розвитку» (м. Харків, 2005 р.); «круглому столі», організованому та проведеному НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН з нагоди 10-ї річниці прийняття Конституції України (м. Харків, 21 червня 2006 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Конституція України – основа побудови правової держави і громадянського суспільства» (м. Харків, 26-27 червня 2006 р.); міжнародній науковій конференції «Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку» (м. Харків, 12 жовтня 2007 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку

фінансового права» (м. Ірпінь, 23–24 листопада 2007 р.); III міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 24 квітня 2008 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та здобувачів «Юридична наука очима молодих вчених» (м. Харків, 16-17 травня 2008 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «Осінні юридичні читання» (м. Харків, 12-13 листопада 2008 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України» (м. Донецьк, 14 листопада 2008 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми юридичної науки» (м. Харків, 21 листопада 2008 р.), III конференції школи педагогічної майстерності Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого «Навчальний процес, проблеми теорії та практики» (м. Харків, 2009 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Організаційні та правові проблеми забезпечення державного суверенітету» (м. Харків, 27 березня 2009 р.); міжнародному «круглому столі» «Дискусійні питання теорії фінансового права» (м. Ірпінь, 15 травня 2009 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування на сучасному етапі» (м. Харків, 21 травня 2009 р.); науково-практичній конференції «Проблеми правового забезпечення економічної політики держави на сучасному етапі» (м. Харків, 11 грудня 2009 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Нормативно-правові засади природокористування та енергозбереження в Україні. Спори про податки: причини виникнення та напрямки їх вирішення. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права» (м. Київ, 2009 р.); IX міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Традиции и новации в системе современного российского права» (м. Москва, 2-3 квітня 2010 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Системообразующие категории в финансовом праве: состояние и перспективы трансформации» (м. Харків, 15-16 квітня 2010 р.); науково-практичній конференції «Особливості розгляду податкових спорів в контексті прийняття Податкового кодексу України» (м. Харків, 11 лютого 2011 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Принципи фінансового права» (м. Харків, 19-20 квітня 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука і освіта в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку» (м. Донецьк, 24-25 жовтня 2013 р.); міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю Національної академії правових наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України» (м. Харків, 20-21 листопада 2013 р.); науково-практичному «круглому столі» у Донецькому апеляційному адміністративному суді «Проблемні питання застосування Податкового кодексу України при вирішенні спорів адміністративними судами» (м. Краматорськ, 12 грудня 2014 р.).

Особистий внесок здобувача полягає в розробці теоретичних проблем застосування

правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність, окресленні їх змісту, відтворенню прогалін у фінансово-правовій науці, які торкається маловивчених аспектів фінансово-правового регулювання суспільних відносин. Дисертаційне дослідження підготовлене авторкою самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, відзначається вагомий внесок здобувачки. Зокрема, у роботах: Актуальні питання науки фінансового права : монографія / М. П. Кучерявенко [та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. (Россіхіна Г. В. Місце фінансово-правових норм у системі соціальних норм); у навчальних посібниках: «Податкове право України» / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва; за ред. М. П. Кучерявенка, «Податкове право України» / за ред. М. П. Кучерявенка – здобувачкою опрацьовано проблеми регулювання податкових відносин, зокрема, щодо правового регулювання певних податків та зборів; «Фінансове право України» / за заг. ред. М. П. Кучерявенка, – проаналізовано проблеми застосування фінансово-правових норм в області державного страхування. Теоретичні розробки використовуються дисертанткою під час викладення лекційних курсів «Фінансове право» та «Податкове право» у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого.

Публікації. Основні висновки та окремі положення дисертаційного дослідження викладені автором у монографії, 31 науковій статті у фахових наукових виданнях, трьох навчальних посібниках (у співавторстві), 18 статтях у інших наукових виданнях та тезах доповідей на науково-практичних конференціях та засіданнях тематичних «круглих столів».

Структура роботи зумовлена поставленою метою й завданнями і складається зі вступу, двох розділів, що містять п'ять підрозділів (які включають до себе 11 пунктів), висновків, списку використаних джерел з 472 найменувань. Загальний обсяг рукопису дисертації – 421 сторінка, з яких 379 – основний текст рукопису.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається зв'язок роботи з науковими програмами, окреслюються мета і завдання дослідження, методологічне, теоретичне й емпіричне підґрунтя, розкривається сутність і стан наукової розробки обраної тематики, обґрунтовується наукова новизна одержаних результатів, наводяться основні положення, що виносяться на захист, та дані щодо їх апробації й опублікування.

Розділ 1 «Концептуальні передумови дослідження застосування норм фінансового права» складається з трьох підрозділів, у яких охарактеризовано основні теоретичні положення понять «фінансово-правова норма», «механізм фінансово-правового регулювання», «застосування норм фінансового права».

У підрозділі 1.1. «Загальна характеристика фінансово-правових норм» розкриваються особливості, що характеризують визначення поняття «фінансово-правова норма».

У пункті 1.1.1. «Поняття та ознаки фінансово-правових норм» надано загальну характеристику поняття «фінансово-правова норма», її ознак та особливостей. На основі аналізу наукової літератури виокремлено такі ознаки фінансово-правової норми: предметність, обов'язковість, формальна визначеність, системність, нестабільність, періодичність, точність і однозначність формулювання прав та обов'язків учасників фінансових правовідносин тощо. Зазначено, що податково-правові норми характеризуються певними часовими обмеженнями і регулюють відносини протягом відповідного періоду. Так, загальновідомо, що обов'язку платників податків притаманний не тільки факт сплати податку, а й сплати сум податків і зборів у повному обсязі, своєчасно, у строки, які закріплені податковим законодавством. Виходячи з цього, виконання податкових зобов'язань повинно відбуватися своєчасно. Отже, правове регулювання строків передбачає виділення періодів або моментів, настання або сплив яких пов'язані з певними правовими наслідками, як-то: настання події, що повинна відбутися; певна календарна дата; сплив певного періоду часу. Так, згідно зі ст. 33 Податкового кодексу України базовим податковим (звітним) періодом є період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати до бюджету суми податків та зборів, крім випадків, передбачених цим Кодексом, коли контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання платника податку. При цьому податковим періодом може бути і календарний рік, календарне півріччя, календарні три квартали, календарний квартал тощо.

Норми фінансового права є елементом галузевого механізму правового регулювання, що вносять упорядкованість у суспільні відносини, які регулюються, і як юридичний засіб мають певну специфіку. Зумовлено це низкою обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку. Норми фінансового права як зразкові формули поведінки призначені для багатократного застосування й у своїй сукупності складають основу правового регулювання в сфері публічної фінансової діяльності. Різноманітність регулюючого інструментарію фінансово-правових норм зумовлена масштабами і кількістю завдань, що вирішуються органами публічної влади. Ці норми не є статичними. Саме тому однією з головних особливостей норм фінансового права можна вважати їх змінюваність, а отже, нестабільність. Остання пояснюється тим, що суспільні відносини у сфері фінансової діяльності підлягають впливу цілої низки економічних, політичних, соціальних факторів, а не тільки правових норм. При цьому робиться акцент на однозначності розуміння фінансово-правових норм, що

передбачає точність, категоричність формулювань стосовно мобілізації, розподілу та використання коштів публічних фондів, що містяться у них.

У пункті 1.1.2. «Структура фінансово-правових норм» обґрунтовується положення, що фінансово-правова норма за своєю логічною структурою може складатися з різної кількості елементів, кожен з яких має своє, особливе функціональне значення (наприклад, податково-процесуальним нормам притаманна двохелементна структура: гіпотеза і диспозиція або диспозиція і санкція). При цьому звертається увага на те, що у фінансовому праві елементи, що утворюють фінансово-правову норму, не завжди містяться в одній статті фінансово-правового акта, а, як правило, розміщуються в різних статтях. На основі характеристики структурних елементів фінансово-правової норми класифіковано гіпотези за такими критеріями: форми вираження; характером встановлення; структурою та ступенем визначеності, а також диспозиції – за змістом приписів для учасників фінансових правовідносин, структурою; ступенем визначеності.

Аналіз особливостей фінансово-правової санкції дозволяє стверджувати, що в основі механізму застосування заходів фінансового примусу лежить примусове списання коштів з банківського рахунку платника, який порушив фінансове законодавство. При списанні коштів з банківського рахунку підставою для здійснення даної операції є інкасове доручення. Зазначимо, що примус у фінансовому праві передбачає велику кількість засобів припинення неправомірної поведінки, як-то: зупинення операцій з бюджетними коштами, зменшення та зупинення бюджетних асигнувань, безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів тощо. Фінансово-правовий примус є одним з видів правового примусу, який спрямовано на забезпечення дотримання фінансової дисципліни.

Обґрунтовується позиція, що пеню необхідно відмежувати від заходів фінансової відповідальності. Навіть з прийняттям Податкового кодексу України не сформувався чіткий підхід до характеристики пені як засобу забезпечення виконання податкового обов'язку. Останнє дозволило б відмежувати її від заходів відповідальності за порушення податкового законодавства, на відміну від Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами», який чітко виділяв як засоби забезпечення виконання обов'язку по сплаті податків і зборів податкову заставу, податкову поруку, пеня, адміністративний арешт активів платника податків. На сучасному етапі пеня нараховується після закінчення встановлених Податковим кодексом України строків погашення узгодженого грошового зобов'язання на суму податкового боргу, тоді як стягнення штрафів передбачає певні процедури, за умов наявності правопорушення. Слід зважати на ситуації, за яких платник податків може бути звільнений від застосування заходів відповідальності за порушення податкового законодавства, проте пеня стягується.

У підрозділі 1.2. «Науково-теоретичне обґрунтування змісту механізму фінансово-правового регулювання» проаналізовано питання змісту механізму фінансово-правового регулювання, принципів організації та виділення стадій.

У пункті 1.2.1. «Зміст та принципи організації механізму фінансово-правового регулювання» обґрунтовується положення, що елементами механізму фінансово-правового регулювання слід вважати: фінансово-правові норми, фінансові правовідносини, акти тлумачення фінансово-правових норм, акти застосування фінансово-правових норм. У роботі розкривається поняття змісту фінансово-правового регулювання, який передбачає: а) упорядкування однорідних суспільних відносин, що охоплюють формування, розподіл та використання публічних коштів і контроль за цим; б) охорону прав та інтересів всіх учасників фінансово-правових відносин; в) стимулювання розвитку суспільних відносин, в яких заінтересовані всі учасники та які найбільш повно відображають ефективний та раціональний розвиток цієї сфери суспільних відносин.

Особливу увагу приділено проведенню науково обґрунтованої політики в галузі застосування норм фінансового права, яка є однією з необхідних гарантій забезпечення прав і свобод особистості. Стверджується, що фактори, які зумовлюють її специфіку, такі: 1) інтереси держави в упорядкованому розвитку процесу застосування норм фінансового права; 2) наявність багатофункціональної системи потенційних суб'єктів фінансово-правових відносин, успішність взаємодії яких залежить від проведення єдиної державної політики в цій сфері; 3) необхідність ефективної реалізації волі законодавця, з урахуванням динаміки суспільних відносин. Фінансово-правова політика, закріплена в нормах права і яка реалізується в правозастосовних діях, є виражена в системі владно-правових установок і політичних тенденцій стратегія держави у сфері застосування норм фінансового права. Достатньою відмінною характеристикою державної політики в сфері реалізації норм фінансового права є нові форми правозастосування. Динаміку політичних інтересів виражає розробка і офіційне затвердження системи податкових процедур, процедур закріплення деталізації і регулювання податкових спорів у Кодексі Адміністративного судочинства України.

У пункті 1.2.2. «Правотворчість як одна із стадій процесу фінансово-правового регулювання» проаналізовано положення чинного податкового і бюджетного законодавства України, зокрема визначення понять і термінів, що використовуються в чинному Податковому кодексі України (саме в ст.14 зазначеного акта). Висловлено думку, що визначення окремих термінів не повинно міститися у Податковому кодексі України, оскільки вони означають поняття, які не відносяться до податкового законодавства, а саме тому їх слід включити до бюджетного, цивільного, господарського, банківського законодавства тощо. Вміщення в головний податковий документ зазначених термінів з інших галузей права вбачається

необґрунтованим і таким, що призводить до плутанини та ускладнення самого нормативно-правового акта.

Окрема увага приділена проблемам кодифікації і гармонізації чинного податкового законодавства. Констатовано, що чинний Податковий кодекс України за своїм змістом та структурою повинен складатися з двох класичних частин: Загальної та Особливої. Відсутність такого розмежування у чинній редакції вносить певні труднощі щодо правозастосування норм зазначеного кодифікованого акта держави. При цьому доведено, що при формуванні Загальної частини Податкового кодексу доцільно розділити норми, які його складають, на два розділи: перший має охоплювати переважно матеріальні приписи, що регулюють відносини виконання податкового обов'язку; другий – містити норми, що регулюють процес адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів). При цьому розділ Податкового кодексу України, яким регулюється адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів), має диференціювати норми на декілька інститутів: а) ті, що регулюють своєчасне та в повному обсязі виконання платниками податкового обов'язку; б) ті, що регулюють підстави та процедури здійснення податкового контролю; в) ті, що регулюють апеляційне адміністративне оскарження; г) ті, що регулюють погашення податкового боргу та реалізацію фінансово-правових санкцій за порушення податкового законодавства.

Аналіз найважливіших аспектів прийняття певних нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що прийняття фінансового закону, в якому було б зосереджено загальнородові для фінансово-правового регулювання норми, через які були б сформовані засади підгалузевого чи інституційного регулювання є необхідним та доцільним. При цьому в такому акті мають бути поєднані два типи норм: а) які закріплюють загальні поняття для будь-якого фінансово-правового інституту та які ще не мають законодавчого закріплення (публічні фінанси, фінансова діяльність і т.д.); б) які, маючи однаковий зміст, застосовуються в споріднених фінансово-правових інститутах (чи підгалузях) в різному сенсі (податкові надходження – в бюджетному законодавстві, податки, збори (обов'язкові платежі) – в податковому законодавстві).

У пункті 1.2.3. *«Реалізація норм фінансового права як одна із стадій процесу фінансово-правового регулювання»* доведено, що для держави метою реалізації фінансово-правової норми є її інтерес у сфері фіскального насичення, планомірного розподілу й ефективного використання публічних фондів держави, регулювання економічних процесів, здійснення фінансового контролю та підтримання фінансової дисципліни. Для учасників фінансових правовідносин метою реалізації фінансово-правової норми є виконання належних йому суб'єктивних обов'язків і здійснення прав у сфері фінансової діяльності держави. У свою чергу фінансово-правові норми є одним із важелів, за допомогою якого досягаються

поставлені цілі. Зміст даних норм повністю залежить від цілей, які ставить перед собою законодавець при розробці даних норм. Умовою реалізації норми фінансового права можна вважати досягнення її кінцевого результату: забезпечення формування, розподілу і використання публічних коштів держави, здійснення фінансового контролю, притягнення порушників фінансово-правових норм до відповідальності тощо.

Дисертантка звертає увагу, що реалізація фінансово-правових норм здійснюється державою в цілому, уповноваженими на те державними і місцевими органами і громадянами, організаціями. Вона відбувається за допомогою низки різних засобів, а саме: 1) юридичних фактів; 2) актів застосування норм фінансового права; 3) роз'яснень і тлумачень фінансово-правових норм тощо. Стверджується, що реалізацією фінансово-правових норм можна вважати процес втілення юридичних приписів в особистій поведінці суб'єктів фінансового права (правомірна поведінка), практичній діяльності даних суб'єктів щодо здійснення суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків, а також дотримання заборон. Іншими словами, це втілення у вчинках людей таких вимог, які в загальній формі виражені в нормах фінансового права. Реалізація норм фінансового права є результатом правового регулювання фінансових правовідносин, який втілений, перш за все, в досягненні мети держави щодо насичення, розподілу і використання публічних фінансів.

У підрозділі 1.3. «Сутність застосування норм фінансового права» систематизуються концептуальні уявлення про сутність і зміст застосування норм фінансового права, правову політику в сфері їх застосування.

У пункті 1.3.1. «Поняття «застосування норм фінансового права» та його ознаки» обґрунтовується положення, що правозастосування є особливою формою, засобом здійснення права, що має особливу юридичну природу, призначення, суб'єктний склад, місце і роль в механізмі дії права. Застосування тих або інших норм права залежить від предмета відповідної галузі права і створює нові або впливає на правовідносини, що вже склалися. Наголошується, що правозастосовна діяльність найбільш повно відображає особливості механізму правового впливу на суспільні відносини. У ній найочевидніше виявляється специфіка правових норм, методів регулювання суспільних відносин.

У процесі аналізу поглядів науковців щодо поняття «застосування правових норм», звертається увага на те, що фінансове право належить до публічних галузей права, має специфічний предмет і метод правового регулювання, а отже, свій понятійний апарат, юридичні категорії і конструкції. З урахуванням зазначеного стверджується, що фінансовому правозастосуванню також притаманні свої особливі характеристики, зумовлені специфікою предмета і методу фінансово-правового регулювання. Надається визначення фінансового правозастосування як владної діяльності компетентних уповноважених державних органів (їх

посадових осіб), яка здійснюється на основі принципів законності, доцільності, обґрунтованості, суворого додержання встановленого процесуального порядку, і спрямована на прийняття індивідуальних фінансово-правових актів, та має за мету реалізацію норм фінансового права у зв'язку зі здійсненням фінансового контролю, притягненням правопорушників до фінансової відповідальності, розглядом скарг учасників фінансових правовідносин тощо. Наголошено, що важливішими необхідними умовами застосування норм фінансового права є їх дієвість, законність та ефективність.

У пункті 1.3.2. «Зміст та форми застосування норм фінансового права» доведено, що застосування норм фінансового права є діяльністю, яка пов'язана з реалізацією владних повноважень. Однією із сутнісних ознак правовідносин, які складають предмет фінансового права, є владність, оскільки в них беруть участь уповноважені державні органи, наділені відповідними владними повноваженнями щодо інших суб'єктів даних відносин. У свою чергу, процесуальна форма застосування фінансово-правових норм виражається в регламентованому правом порядку здійснення правозастосовних дій, які забезпечують належне (правильне) застосування права. Аргументовано доцільність визначення процесуальної форми як сукупності необхідних вимог, що пред'являються до учасників правозастосовних відносин і спрямовані на оптимізацію досягнення конкретного матеріально-правового результату. Це положення дозволило б встановити індивідуальність процесуальної форми. Суб'єкт застосування норми фінансового права, вирішуючи юридичну справу, зобов'язаний встановити відсутність або наявність матеріально-правових відносин, уточнити їх зміст. Ці дії таких суб'єктів опосередковуються процесуальними нормами. Уточнений юридичний зміст фінансових матеріально-правових відносин закріплюється і фіксується у винесеному по справі акті застосування, який має юридичну силу, владний характер і включає в себе обов'язковість його виконання.

У процесі дослідження характерних особливостей поняття «застосування норм права» звертається увага на те, що у фактичному змісті діяльності щодо застосування норм фінансового права як самостійні форми можна виділити правозастосовну діяльність, яка здійснюється різного рівня і виду судами (судове правозастосування) і правозастосовну діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування (досудова форма). При цьому судова форма застосування норм фінансового права має тільки охоронний характер (провадження щодо скарг на дії і рішення суб'єктів публічної влади; провадження по справах про податкові, бюджетні правопорушення тощо), тоді як досудова форма передбачає як охоронний, так і регулятивний аспекти.

Розділ 2 «Структура процесу застосування норм фінансового права та його наслідки» об'єднує два підрозділи, в яких досліджуються стадії процесу застосування норм

фінансового права, на основі функціонального аналізу й узагальнення визначаються підстави класифікації актів застосування даних норм.

У підрозділі 2.1. «Стадії процесу застосування норм фінансового права» увага приділяється з'ясуванню особливостей комплексу правозастосовних дій, які формують зміст основних стадій процесу застосування норм фінансового права.

У пункті 2.1.1. «Визначення стадій процесу застосування норм фінансового права» зазначається, що виокремлення стадій застосування норм фінансового права не тільки можливе, але й необхідне, тому що їх розмежування сприяє глибшому проникненню в суть процесу застосування, ґрунтовному аналізу всіх його особливостей і нюансів. Від узгодженої послідовності процесу застосування норм фінансового права фактично залежить ефективність дії правових норм, порядку їх реалізації, а також дії всього фінансово-правового механізму. Аналіз юридичної літератури з даного питання дає підстави виділити ознаки правозастосовної стадії, за допомогою яких надається можливість встановлення меж кожної окремої стадії. Зокрема, до них можна віднести: 1) певне коло суб'єктів і специфічність їх правового статусу; 2) наявність власних завдань та мети; 3) специфічність характеру дій, які здійснюються, та юридичних наслідків, що настають; 4) особливе коло спонукальних обставин; 5) особливості матеріально-правових результатів та їх процесуальне закріплення.

Стверджується, що весь спектр правозастосовних дій можна поділити на три групи, а саме ті, що пов'язані з: а) порушенням правозастосовного провадження і встановленням його фактичної підстави; б) встановленням або підтвердженням юридичної основи правозастосовного провадження; в) прийняттям і забезпеченням акта застосування норми фінансового права. Вищевикладене дозволяє сформулювати поняття стадії застосування норми фінансового права як динамічної, замкнутої сукупності закріплених у фінансовому законодавстві і забезпечуючих логічно-функціональну послідовність правозастосовних дій, які спрямовані на досягнення матеріально-обумовленого результату.

Встановлено, що кожна стадія застосування норм фінансового права містить такі елементи: 1) окреме самостійне завдання; 2) особливий склад дій, що включає до себе фіксацію і аналіз фактичних обставин, визначення відповідної фінансово-правової норми; 3) оформлення юридичних документів, у яких відбиваються результати правозастосовних дій, що здійснюються на кожній стадії; 4) суб'єктний склад учасників.

Правозастосовні дії являють собою безперервний процес юридичного пізнання, в ході якого може відбуватися звернення і до норм фінансового права, і до фактів реальної дійсності. Аналіз фінансового законодавства та результатів правозастосовної практики дозволяє констатувати, що за своєю природою підстави для порушення провадження щодо застосування норм фінансового права можуть мати як обов'язковий, так і добровільний характер.

У пункті 2.1.2. «Місце колізій та тлумачення в процесі застосування фінансово-правових норм» зазначається, що колізії у законодавстві створюють труднощі в розумінні фінансового законодавства та не кращим чином впливають на ефективність правового регулювання, стан фінансової законності і правосвідомості. За наявності колізій у правозастосовника виникає можливість діяти за власним розсудом. Отже, юридичні колізії перешкоджають правильному застосуванню норм фінансового законодавства. З огляду на прогалини саме у сфері фінансово-правового регулювання суспільних відносин висловлено думку про те, що питання щодо застосування інституту аналогії у фінансовому праві на законодавчому рівні не вирішені тому, що відсутній як прямий дозвіл застосування аналогії, так і його заборона. У будь-яких сферах юридичної відповідальності (в тому числі й фінансово-правової) з точки зору теорії застосування аналогії є недопустимими. Необхідне уточнення: якщо мова йде про виникнення прогалин, то має сенс звернутися до таких методів, як субсидіарне застосування права, аналогія права або закону, які досить детально досліджені юридичною наукою. В цілому констатовано, що в застосуванні норм фінансового права можливі колізії як у формі протиріч (суперечностей), так і неузгодженості. На підставі вищевикладеного зазначено, що традиційно основними пріоритетами, які повинні застосовуватися при конкуренції норм і для вирішення правових колізій, є певна ієрархічна система, а саме: нормативно-встановлений пріоритет – пріоритет цілого перед частиною – пріоритет спеціальної норми перед загальною – пріоритет пізніше прийнятого акта – загальноправовий пріоритет.

У підрозділі 2.2. «Акти застосування норм фінансового права» досліджується правова природа актів застосування норм фінансового права, виділяються їх специфічні особливості.

У пункті 2.2.1. «Сутнісна інтерпретація акта застосування норм фінансового права» доведено, що одним з найбільш значущих засобів впливу сучасного фінансового права на систему суспільних відносин виступають акти застосування, які забезпечують індивідуально-конкретну дію механізму фінансово-правового регулювання і являють собою важливішу форму правозастосовної практики, тобто – засоби зовнішнього виразу і закріплення її змісту. Даний різновид правових актів є втіленням найсуттєвішої форми реалізації конкретних дій щодо виконання завдань щодо створення, розподілу і використання фінансових ресурсів держави. Індивідуальна фінансово-правова регламентація суспільних відносин, її сутність полягає у виробленні на основі норм фінансового права обов'язкових установок, адресованих персонально визначеним суб'єктам. Даного роду діяльність виражена в певних формах, а її результатом є індивідуальний фінансово-правовий акт, що містить владні веління та входить до механізму фінансово-правового регулювання як однієї із самостійних ланок. Фінансово-

правові акти найчастіше приймаються органами державного управління (особливо фінансово-кредитними), місцевого самоврядування, посадовими особами виконавчої влади, керівниками законодавчих і судових органів (різні розпорядження і накази) тощо. З огляду на вищезазначене стверджується, що достатніх підстав для розширювального тлумачення поняття «індивідуальні акти у фінансовому праві» немає, оскільки терміни «індивідуальний акт» і поняття «акт застосування норм права» є фактично синонімами, бо їх смислове значення співпадає, тобто вони означають одне поняття.

Аналіз природи й особливостей зазначеного виду акта, дає підстави для узагальнення та наступного виділення його особливостей. Акт застосування норми фінансового права – це письмовий правовий акт-документ, прийнятий в імперативному порядку уповноваженим на те державним органом (місцевого самоврядування), його посадовими особами, який здійснює функції у сфері фінансової діяльності або судом у межах наданої їм законом компетенції. Даний документ: а) офіційно закріплює і зовнішньо оформлює рішення щодо конкретної юридичної справи; має своєю метою виклик певних правових наслідків, тягне виникнення, зміну та припинення фінансових правовідносин, виражає волю осіб, що його прийняли; б) прийнятий з дотриманням спеціальної форми і адресований конкретним суб'єктам фінансових правовідносин; в) впливає на стан фінансово-правових відносин, встановлює (змінює, припиняє) персонально-адресовані суб'єктивні права і обов'язки, заходи заохочення або відповідальності фізичних і юридичних осіб та забезпечує визнання, реалізацію і захист їх законних інтересів, духовних і матеріальних благ (цінностей).

У пункті 2.2.2. «Функціональний аналіз і підстави класифікації фінансово-правових норм та актів їх застосування» робиться наголос на тому, що функції правозастосування не можна зводити до функцій правозастосовних актів. При цьому зауважується, що функції правових актів тісно пов'язані з функціями правозастосування, на що не можна не звертати уваги при характеристиці змісту окремих функцій актів правозастосування.

Висловлюється думка, що саме складність і важливість завдань механізму фінансово-правового регулювання зумовлює місце актів застосування норм фінансового права та їх функцій у структурі правозастосовної практики. Шляхом дослідження функцій правозастосовних актів можна виявити характер їх впливу на систему суспільних відносин у сфері публічних фінансів, їх аналіз сприяє можливості виявити проблеми в матеріальному і фінансово-процесуальному правовому регулюванні, засобах його удосконалення, розумінні призначення актів застосування норм фінансового права. В свою чергу, функції таких актів обумовлені соціальним призначенням, напрямами впливу на суспільні відносини, поведінку юридичних та фізичних осіб у сфері фінансово-правового регулювання. Встановлено функції правозастосовних актів, серед яких найважливішими є: правогенеруюча, економічна,

інформаційна, контрольно-наглядова, правоохоронна, правозабезпечувальна, правокомпенсаційна тощо.

Враховуючи складність досліджуваного предмета та ґрунтуючись на критеріях присутності єдиної підстави, рівності об'єму елементів класифікації, взаємного виключення її окремих елементів, автор як підстави для класифікації актів застосування норм фінансового права визначає: 1) мета та призначення в механізмі фінансово-правового регулювання; 2) суб'єкт прийняття; 3) форма зовнішнього вираження; 4) ступінь нормативного веління у змісті правозастосовного акта тощо.

ВИСНОВКИ

У результаті поглибленого дослідження питань щодо правової природи фінансово-правових норм, актів застосування, аналізу змісту фінансово-правового регулювання, структури процесу застосування, сформульовано вирішення наукової проблеми застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність, та низку висновків, що мають теоретичне значення і спрямовані на вдосконалення чинного законодавства у сфері публічно-фінансових правовідносин.

1. Норми фінансового права є елементом галузевого механізму правового регулювання, що вносять упорядкованість у суспільні відносини, які регулюються, і як юридичний засіб мають певну специфіку. Зумовлено це низкою обставин як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку. Норми фінансового права як зразкові формули поведінки призначені для багатократного застосування й у своїй сукупності складають основу правового регулювання в сфері публічної фінансової діяльності. Різноманітність регулюючого інструментарію фінансово-правових норм зумовлена масштабами і кількістю завдань, поставлених перед органами публічної влади. Ці норми не є статичними.

2. Науково обґрунтована політика у сфері застосування норм фінансового права є однією з необхідних гарантій забезпечення прав і свобод особистості. Визначальними факторами, що зумовлюють її специфіку, є такі: 1) інтереси держави в упорядкованому розвитку процесу застосування норм фінансового права; 2) наявність багатофункціональної системи потенційних суб'єктів фінансово-правових відносин, успішність взаємодії яких залежить від проведення в цій сфері єдиної державної політики; 3) необхідність ефективної реалізації волі законодавця, з урахуванням динаміки суспільних відносин.

3. Доведено, що у фактичному змісті діяльності щодо застосування норм фінансового права можна виділити як самостійні форми: а) правозастосовну діяльність, яка здійснюється різного рівня і виду судами (судове правозастосування), і б) правозастосовну

діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування (досудова форма). При цьому судова форма застосування норм фінансового права має тільки охоронний характер (провадження щодо скарг на дії і рішення суб'єктів публічної влади; провадження по справах про податкові, бюджетні правопорушення тощо), тоді як досудова форма передбачає як охоронний, так і регулятивний аспекти.

4. Пеню необхідно відмежовувати від заходів фінансової відповідальності. З прийняттям Податкового кодексу України не сформувався чіткий підхід до визначення пені як засобу забезпечення виконання податкового обов'язку, що дозволило б відмежувати її від заходів відповідальності за порушення податкового законодавства, на відміну від Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами», який чітко виділяв як засоби забезпечення виконання обов'язку по сплаті податків і зборів податкову заставу, податкову поруку, пеню, адміністративний арешт активів платника податків. На сучасному етапі пеня нараховується після закінчення встановлених Податковим кодексом України строків погашення узгодженого грошового зобов'язання на суму податкового боргу, тоді як стягнення штрафів передбачає певні процедури, за умов наявності правопорушення. Слід зважати на ситуації, за яких платник податків може бути звільнений від застосування заходів відповідальності за порушення податкового законодавства, проте пеня стягується.

5. Сутність фінансово-правового регулювання полягає в упорядкуванні суспільних відносин у сфері фінансової діяльності держави, встановленні за допомогою норм фінансового права юридичних прав і обов'язків учасників цих відносин. Нормами фінансового права визначається, якою повинна бути (або може бути) поведінка суб'єктів (учасників) фінансових правовідносин. Фінансово-правове регулювання має завжди державний характер. Ось чому виконання, застосування, дотримання та використання правил, визначених нормами фінансового права, гарантуються, якщо це необхідно, заходами державного примусу. Саме мета фінансово-правової норми передбачає добровільне її дотримання більшістю суб'єктів фінансового права, а примус застосовується у разі невиконання або порушення вимог фінансово-правової норми.

6. Зміст фінансово-правового регулювання передбачає: а) упорядкування однорідних суспільних відносин, які охоплюють формування, розподіл та використання публічних коштів і контроль за цим; б) охорону прав та інтересів всіх учасників фінансово-правових відносин; в) стимулювання розвитку суспільних відносин, в яких заінтересовані всі учасники та які найбільш повно відображають ефективний та раціональний розвиток цієї сфери суспільних відносин.

7. Дієвість норм фінансового права забезпечується політичними, економічними умовами розвитку суспільства, зростанням культурного рівня, правосвідомості громадян, наглядом за точним виконанням фінансово-правових норм і застосуванням до їх порушників заходів державного примусу. До умов, які забезпечують успішну реалізацію норм фінансового права, можна віднести також відповідність вказаних норм вимогам об'єктивних законів розвитку нашого суспільства, постійне удосконалення фінансово-правового регулювання тощо.

8. Для держави метою реалізації фінансово-правової норми є її інтерес у сфері фіскального насичення, планомірного розподілу й ефективного використання публічних фондів держави, регулювання економічних процесів, здійснення фінансового контролю та підтримання фінансової дисципліни. Для учасників фінансових правовідносин метою реалізації фінансово-правової норми є виконання належних йому суб'єктивних обов'язків і здійснення прав у сфері фінансової діяльності держави.

9. Зміст фінансово-правових норм цілком залежить від мети, яку ставить перед собою законодавець при їх розробці. Умовою реалізації норми фінансового права можна вважати досягнення її кінцевого результату: забезпечення формування, розподілу і використання публічних коштів держави, здійснення фінансового контролю, притягнення порушників фінансово-правових норм до відповідальності тощо.

10. Реалізація фінансово-правових норм здійснюється державою в цілому, уповноваженими на те державними і місцевими органами і громадянами, організаціями. Відбувається вона за допомогою низки різних засобів, а саме: 1) юридичних фактів; 2) актів застосування фінансового права; 3) роз'яснень і тлумачень фінансово-правових норм тощо.

11. Реалізацією фінансово-правових норм можна вважати процес втілення юридичних приписів в особистій поведінці суб'єктів фінансового права (правомірна поведінка), практичній діяльності даних суб'єктів щодо здійснення суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків, а також дотримання заборон. Іншими словами, це втілення у вчинках людей таких вимог, які в загальній формі виражені в нормах фінансового права. Реалізація норм фінансового права є результатом правового регулювання фінансових правовідносин, який виражений, перш за все, в досягненні мети держави щодо насичення, розподілу і використання публічних фінансів.

12. За своєю сутністю фінансове правозастосування виступає як організаційна державно-владна діяльність, за допомогою якої упорядковується суспільне життя шляхом встановлення чітких начал взаємовідносин між різними суб'єктами фінансового права, вирішення певних питань саме компетентними органами стосовно певного об'єкта (публічних грошових коштів).

13. Надано визначення поняття «стадії застосування норми фінансового права» як динамічної, замкнутої сукупності закріплених в фінансовому законодавстві і забезпечуючих логічно-функціональну послідовність правозастосовних дій, які спрямовані на досягнення матеріально-обумовленого результату.

14. Доведено, що акт застосування норми фінансового права – це основана на законі кваліфікована дія компетентного суб'єкта, яка впливає на склад фінансово-правових відносин, має за мету настання певних правових наслідків і виражена в документально оформленому конкретному юридично-владному велінні. Акти застосування норм фінансового права є певною мірою самостійним елементом механізму фінансово-правового регулювання. Вони доповнюють владність правових норм та конкретизують нормативно-правові приписи, за їх допомогою вирішуються конкретні справи у сфері фінансово-правового регулювання, задовольняються суб'єктивні інтереси фізичних і юридичних осіб. Регулятивні якості актів застосування норм фінансового права не обмежені визначенням обов'язків учасників фінансово-правових відносин. Акти виступають як юридичні факти та сприяють виникненню цілої сукупності фінансово-правових відносин.

15. Весь спектр правозастосовних дій можна поділити на три групи, а саме на ті, що пов'язані: а) з порушенням правозастосовного провадження і встановленням його фактичної підстави; б) встановленням або підтвердженням юридичної основи правозастосовного провадження; в) прийняттям і забезпеченням акта застосування норми фінансового права.

16. Аналіз юридичної літератури з даного питання дає підстави виділити ознаки правозастосовної стадії, за допомогою яких надається можливість встановлення меж кожної окремої стадії, а саме: 1) певне коло суб'єктів і специфічність їх правового статусу; 2) наявність власних завдань та мети; 3) специфічність характеру дій, які здійснюються, та юридичних наслідків, що настають; 4) особливе коло спонукальних обставин; 5) особливості матеріально-правових результатів та їх процесуальне закріплення.

17. Кожна стадія застосування норм фінансового права містить такі елементи: 1) окреме самостійне завдання; 2) особливий склад дій, що включає до себе фіксацію й аналіз фактичних обставин, визначення відповідної фінансово-правової норми; 3) оформлення юридичних документів, у яких відбиваються результати правозастосовних дій, що здійснюються на кожній стадії; 4) суб'єктний склад учасників.

18. Правозастосовні дії являють собою безперервний процес юридичного пізнання, в ході якого може відбуватися звернення і до норм фінансового права, і до фактів реальної дійсності. Аналіз фінансового законодавства та результатів правозастосовної практики дозволяє констатувати, що за своєю природою підстави для порушення провадження щодо

застосування норм фінансового права можуть мати як обов'язковий, так і добровільний характер.

19. Функції актів застосування норм фінансового права зумовлені соціальним призначенням, напрямами впливу на суспільні відносини, поведінку юридичних та фізичних осіб у сфері фінансово-правового регулювання. Аналіз наукових джерел, присвячених дослідженню правозастосовних актів у сфері фінансово-правового регулювання, дозволяє визначити основні критерії класифікації актів застосування норм фінансового права, а саме: 1) цілі та призначення в механізмі фінансово-правового регулювання; 2) суб'єкт прийняття; 3) характер відображення змісту фінансово-правової норми в правозастосовному акті; 4) характер підстав прийняття правозастосовного акта; 5) ступінь відображення нормативного веління у змісті правозастосовного акта; 6) форма зовнішнього вираження; 7) час дії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографії та навчально-методичні посібники:

1. Россіхіна Г. В. Застосування фінансово-правових норм: монографія [Текст] / Г. В. Россіхіна. – Х. : Цифрова друк. №1, 2013. – 400 с.
2. Россіхіна Г. В. Місце фінансово-правових норм у системі соціальних норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Актуальні питання науки фінансового права : монографія / М. П. Кучерявенко [та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. – С. 47-100.
3. Податкове право України: кредитно-модульний курс : навч. посіб. [Текст] / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 485 с. (здобувачем підготовлено тему 10).
4. Податкове право України : навч. посіб. [Текст] / Кучерявенко М. П., Криницький І. Є., Лукашев О. А. та ін. ; за заг. ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. – 256 с. (здобувачем підготовлено глави 15, 16, 24, 25).
5. Фінансове право : навч. посіб. [Текст] / Кучерявенко М. П., Криницький І. Є., Лукашев О. А. та ін. ; за заг. ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. – 288 с. (здобувачем підготовлено розділ 12).

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Бех Г. В. Соотношение бюджетного возмещения и налогового кредита в режиме исполнения налоговой обязанности при уплате налога на добавленную стоимость [Текст] / Г. В. Бех // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2004. – Вип. 67. – С. 84-90.

2. Бех Г. В. Объекты финансовых правоотношений [Текст] / Г. В. Бех // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2005. – Вип. 72. – С. 92-98.
3. Бех Г. В. К проблеме оснований классификации структурных элементов финансово-правовой нормы [Текст] / Г. В. Бех // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2006. – Вип. 82. – С. 128-134.
4. Бех Г. В. Действие норм финансового права во времени, пространстве и по кругу лиц [Текст] / Г. В. Бех // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. – Вип. 87. – С. 84-90.
5. Бех Г. В. Санкция финансово-правовой нормы [Текст] / Г. В. Бех // Пробл. законності: Респ. Міжвідом. Наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. – Вип. 90. – С. 124-129.
6. Россіхіна Г.В. Деякі аспекти застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2009. – № 872. – Сер. ПРАВО. – Вип. 6. – С. 282-286.
7. Россіхіна Г. В. Щодо питання про застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. – Вип. 106. – С. 117-125.
8. Россіхіна Г. В. Особливості і класифікація фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. – Вип. 108. – С. 151-160.
9. Россіхіна Г. В. Місце фінансово-правових норм у системі соціальних норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х. : ХНУ, 2010. – № 919 : Сер. Право. – Вип. 7. – С. 203-208.
10. Россіхіна Г. В. Класифікація фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Акт. пробл. держ. упр.: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – № 1 (37). – С.189-195.
11. Россіхіна Г. В. Кодифікація податкового законодавства як засіб упорядкування законодавчих податкових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х. : ХНУ, 2011. – № 988 : Сер. Право. – Вип. 10. – С. 132-135.
12. Россіхіна Г. В. Щодо фінансово-правової норми і фінансового правовідношення [Електрон. ресурс] / Г. В. Россіхіна // Теорія і практика правознавства : електр. наук. фах. вид. Нац. ун-ту "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого" / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Б. в., 2011. – № 1. – С. 143-154.

13. Россіхіна Г. В. Щодо вдосконалення норм податкового законодавства [Текст] / Г. В. Россіхіна // Пробл. законності / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2012. – Вип. 119. – С. 139-147.
14. Россіхіна Г. В. Роль фінансово-правових норм у механізмі фінансово-правового регулювання [Текст] / Г. В. Россіхіна // Право та держ. упр. – 2012. – № 1 (6). – С. 75-80.
15. Россіхіна Г. В. Основи реалізації фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Держава та регіони. Сер. ПРАВО. – 2012. – № 1 (35). – С. 91-96.
16. Россіхіна Г. В. Актуальні аспекти реалізації фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Право та держ. упр. – 2012. – № 2 (7). – С. 90-94.
17. Россіхіна Г. В. Місце норми в фінансово-правовому регулюванні [Текст] / Г. В. Россіхіна // Держава та регіони. Сер. ПРАВО. – 2012. – № 2 (36). – С. 85-89.
18. Россіхіна Г. В. Щодо характеристики застосування норм фінансового права та їх окремих стадій [Текст] / Г. В. Россіхіна // Право і безпека. – 2012. – № 3 (45). – С. 125-130.
19. Россіхіна Г. В. Правозастосування як одна з найважливіших форм реалізації права [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Сер. Право. – 2012. – № 1000. – С. 132-135.
20. Россіхіна Г. В. Норми фінансового права і правова політика їх застосування [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2012. – № 3 (58). – С. 246-254.
21. Россіхіна Г. В. Фінансово-правова санкція як один з структурних елементів фінансово-правової норми [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Сер. Право. – 2012. – № 1028. – С. 224-229.
22. Россіхіна Г. В. Особливості актів застосування норм фінансового права [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Сер. Право. – 2012. – № 1034. – С. 170-173.
23. Россіхіна Г. В. Щодо структури процесу застосування норм фінансового права [Текст] / Г. В. Россіхіна // Право і безпека : наук. журн. – 2012. – № 4. – С. 87-92.
24. Россіхіна Г. В. Щодо питання про особливості та класифікацію актів застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Сер. Право. – 2013. – № 1062. – С. 77-81.
25. Россіхіна Г. В. Щодо питання про особливості кваліфікації фінансових правопорушень у процесі застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 4 (63). – С. 110-120.

Публікації в періодичних виданнях іноземних держав:

1. Россихина Г. В. К вопросу о понятии и значении актов применения норм финансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Экономика и право Казахстана. – 2013. – № 4 (436). – С. 46-49.
2. Россихина Г. В. К вопросу о применении норм финансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Экономика и право Казахстана. – 2013. – № 5 (437). – С. 50-53.
3. Россихина Г. В. К вопросу о процессе (стадиях) применения норм финансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Экономика и право Казахстана. – 2013. – № 6 (438). – С. 36-39.
4. Россихина Г. В. Основные формы реализации норм финансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов : Грамота, 2013. – № 2 (28): в 2-х ч. – Часть I. – С. 172-175.
5. Россихина Г. В. Теоретические аспекты реализации норм финансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Экономика и право Казахстана. – 2014. – № 20 (476). – С. 37-40.
6. Россихина Г. В. Проблемы толкования в процессе применения финансово-правовых норм [Текст] / Г. В. Россихина // Экономика и право Казахстана. – 2015. – № 2 (482). – С. 47-51.

Публікації в інших виданнях і тези доповідей:

1. Бех Г. В. Действие норм финансового права [Текст] / Г. В. Бех // Фін. право. – 2007. – 2. – С. 4-8.
2. Бех Г. В. Ухилення від сплати податків: проблеми та перспективи подолання [Текст] / Г. В. Бех // Регіональні пробл. боротьби з економічною злочинністю: матеріали регіон. наук.-практ. конф., 19 травня 2004 р. / ред. кол.: В. В. Пашутін та ін. – Донецьк : ДЮІ МВС при ДонНУ, 2004. – С. 154-158.
3. Бех Г. В. Особливості фінансово-правової норми [Текст] / Г. В. Бех // Сучасні проблеми юридичної науки: стан і перспективи розвитку: тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук. конф. молодих учених та здобувачів. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2005. – С. 89-91.
4. Бех Г. В. Конституційні основи місцевого оподаткування в Україні [Текст] / Г. В. Бех // Конституція України – основа побудови правової держави і громадянського суспільства: тези доп. та наук. повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (26-27 черв. 2006 р.). / за заг. ред. М. І. Панова, 2006. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – С. 149-152.

5. Бех Г. В. Щодо питання формування правосвідомості платників податків [Текст] / Г. В. Бех // Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 12 жовт. 2007 р. / НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування, АПрН України, НЮАУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2007. – С. 109-111.
6. Бех Г. В. Щодо питання ухилення від сплати податків [Текст] / Г. В. Бех // Юридична наука очима молодих вчених : тези доп. та наук. повідомл. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів, 16-17 трав. 2008 р. з нагоди II всеукр. фестивалю науки. / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Кроссруд, 2008. – С. 226-229.
7. Россіхіна Г. В. Правове регулювання податку на прибуток підприємств в Україні [Текст] / Г. В. Россіхіна // Від громадянського суспільства – до правової держави : тези III міжнар. наук.-практ. конф. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – С. 205-207.
8. Россіхіна Г. В. Деякі питання співвідношення рівня податкової культури населення та фінансової злочинності в Україні [Текст] / Г. В. Россіхіна // Сучасні проблеми юридичної науки : тези доп. та наук. повідомл. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів. / ред. кол. А. П. Гетьман [та ін.] – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2008. – С. 368-372.
9. Россіхіна Г. В. Питання оподаткування як складова економічної безпеки держави [Текст] / Г. В. Россіхіна // Організаційні та правові проблеми забезпечення державного суверенітету : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 27 берез. 2009 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х. : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2009. – С. 81-83.
10. Россіхіна Г. В. Деякі проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів [Текст] / Г. В. Россіхіна // Проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування на сучасному етапі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 21 трав. 2009 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х. : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2009. – С. 100-102.
11. Россіхіна Г. В. Щодо питання удосконалення правового механізму податку на додану вартість в Україні [Текст] / Г. В. Россіхіна // Проблеми правового забезпечення економічної політики держави на сучасному етапі : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 11 груд. 2009 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування АПрН України, 2009. – С. 20-22.
12. Россіхіна Г. В. Нариси з питань податкового планування в Україні [Текст] / Г. В. Россіхіна // Дискусійні питання теорії фінансового права. Нормативно-правові засади природокористування та енергозбереження в Україні. Спори про податки: причини виникнення та напрямки їх вирішення. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права : зб. наук. пр. – К. : Вік принт, 2009. – С. 137-140.

13. Россихина Г. В. Некоторые аспекты применения норм фінансового права [Текст] / Г. В. Россихина // Системообразующие категории в фінансовом праве: состояние и перспективы трансформации: [материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Харьков, 15-16 апр. 2010 г.] / Редкол.: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Х. : НИИ гос. стр-ва и мест. самоуправления, 2010. – С. 147-148.

14. Россихина Г. В. К вопросу об основных формах реализации фінансово-правовых норм [Текст] / Г. В. Россихина // Принципы фінансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г. / Нац. ун-т "Юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого", Нац. акад. прав. наук України. – Харьков : Право, 2012. – С. 216-219.

15. Россіхіна Г. В. Щодо основних форм реалізації фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Принципи фінансового права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19-20 квіт. 2012 р./ редкол.: В. Я.Тацій, Ю. П.Битяк, Л. К.Воронова та ін. – Х. : Право, 2012. – С. 152-155.

16. Россіхіна Г. В. Щодо ефективності застосування норм фінансового права [Текст] / Г. В. Россіхіна // Зб. наук. пр. НДІ фінанс. права за 2012 р. / Держ. податкова служба України, Нац. ун-т держ. податкової служби України, Нац. акад. прав. наук України, НДІ фін. права. – К. : Алерта, 2012. – С. 88-90.

17. Россіхіна Г. В. Функціональний аналіз актів застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії "Правова доктрина України", м. Харків, 20-21 листоп. 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 733-736.

18. Россіхіна Г. В. Місце колізій в процесі застосування фінансово-правових норм [Текст] / Г. В. Россіхіна // Проблемні питання застосування Податкового кодексу України при вирішенні спорів адміністративними судами : матеріали наук.-практ. "круглого столу" : Краматорськ, 12 груд. 2014 р. / Дон. апеляц. адмін. суд, НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. – С. 73-76.

АНОТАЦІЯ

Россіхіна Г. В. Теоретичні проблеми застосування правових норм, що регулюють публічну фінансову діяльність. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. –

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2015.

У дисертації надано загальну характеристику фінансово-правових норм: їх поняття, ознак, структури; досліджено зміст фінансово-правового регулювання. Проаналізовано зміст поняття «застосування норм фінансового права», встановлено його особливості та форми. Обґрунтовано висновок, що фактичний зміст правозастосовної діяльності поєднує як регулятивні форми її реалізації, так і охоронні.

Окремо досліджено стадії процесу застосування норм фінансового права, на основі функціонального аналізу й визначено підстави класифікації фінансово-правових норм та актів їх застосування. Обґрунтовано висновок, що поняття «акта застосування норми фінансового права» означає документально оформлене владне веління, яке виражається у формалізації процедури реалізації законодавчо закріплених повноважень компетентного суб'єкта, на підставі якого уточнюються склад фінансово-правових відносин (відповідно до стадій руху публічних коштів), настають певні правові наслідки для їх учасників.

Ключові слова: норми фінансового права, механізм фінансово-правового регулювання, правотворчість, реалізація норм фінансового права, стадії процесу реалізації норм фінансового права, акт застосування, фінансово-правова політика, колізії і тлумачення.

АННОТАЦИЯ

Россихина Г. В. Теоретические проблемы применения правовых норм, регулирующих публичную финансовую деятельность. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2015.

В диссертации представлена общая характеристика финансово-правовых норм: их понятия, признаков, структуры; исследовано содержание финансово-правового регулирования. Проанализировано содержание понятия «применение норм финансового права», определены его особенности и формы. Аргументирован вывод, что фактическое содержание правоприменительной деятельности объединяет как регулятивные формы ее реализации, так и охранительные.

Особое внимание уделено стадиям процесса применения норм финансового права, на основе функционального анализа определены основания классификации финансово-правовых норм и актов их применения. Аргументирован вывод, что понятие «акт применения нормы

финансового права» означает документально оформленное властное решение, выраженное в формализации процедуры реализации законодательно закрепленных полномочий компетентного субъекта, на основании которого уточняется состав финансово-правовых отношений (применительно к стадиям движения публичных средств), наступают определенные правовые последствия для их участников.

Ключевые слова: нормы финансового права, механизм финансово-правового регулирования, правотворчество, реализация норм финансового права, стадии процесса реализации норм финансового права, акт применения, финансово-правовая политика, коллизии, толкование.

SUMMARY

Rossikhina H.V. Theoretical problems of application of legal norms, which regulate public financial activity. – As a manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Doctor of Legal Sciences on specialty 12.00.07 - administrative law and procedure; financial law; information law. - Yaroslav the Wise National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. - Kharkiv, 2015.

General characteristics of financial legal norms, their concept, features, structure; content of legal financial regulation are researched in the dissertation. The essence of the concept of "application of financial law" is analyzed and its peculiarities and forms are accented. It is substantiated in conclusion that the actual content of the law enforcement activity combines both regulatory forms of its implementation (in which authorities send the obliged person a requirement to pay certain amount of money or perform certain actions, which are fulfilled on time) and protective forms (which provide application of imperious compulsion in form of methods of enforcing obligations and prosecuting to financial responsibility).

The process stages of application of financial law norms are separately researched, functional analysis and classification grounds of legal financial norms and acts of their application are conducted. It is substantiated in conclusion that the concept of an act of application of financial law norms represents a documented imperious command, which is expressed in formalization of implementation procedures of legally fixed powers of competent authorities, under which the composition of legal financial relations is specified (in accordance with the stage of the movement of public funds) and certain legal consequences for their participants are occurred.

It is revealed in the research, that the essence of scientifically grounded policy in the application of the financial law norms is one of the necessary guarantees of rights and freedoms of man. The attention is focused on such determining factors, which cause its specificity, such as the

state's interests in the orderly process of the application of financial law; availability of a multifunctional system of the potential entities of financial and legal relations, where success of their interaction depends on the unified state policy in this field; the necessity of effective implementation of the will of the legislator, taking into account the dynamics of public relations.

The content of financial and legal regulation is revealed, which provides for streamlining of homogeneous social relations, covering the formation, distribution and use of public funds and their supervising; protection of rights and interests of all participants of financial and legal relations; stimulation of the development of public relations, in which all participants are interested and which most fully reflect the efficient and rational development of this sphere of social relations. The author observes that for the state the purpose of realization of financial and legal norms is its interest in the area of fiscal saturation, planned distribution and efficient use of public funds of the state, regulation of the economic processes, financial control and maintenance of financial discipline. In its turn it is stated that the purpose of realization of financial and legal norms by participants of financial legal relations is performance of their subjective obligations and implementation of the rights in the field of financial activity of the state.

In the analysis of level of the efficiency of law enforcement activities revealed its dependence on three major factors: legal, social, political and psychological. According to author the effectiveness of financial law norms is provided by political and economic conditions of development of society, the growth of the cultural level, sense of justice of citizens, supervision over the strict implementation of the financial and legal norms and application to their violators the State coercion. The conditions that ensure the successful implementation of the norms of financial law also include conformity of the specified norms with the requirements of the objective laws of development of our society, constant improvement of the financial and legal regulation and so on.

Key words: norms of financial law, mechanism of legal financial regulation, lawmaking, implementation of financial law norms, stages of implementation of financial law norms, act of application, legal financial policy, collisions and interpretation.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент Кобильнік Д.А.

Підписано до друку 05. 05.2015 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 1,7. Обл.-вид. арк. 1,9
Тираж 100 прим. Зам. № 1213

Друкарня Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77